

Bewaar het Pand

Uitgave tot bevordering van de handhaving der oude Gereformeerde beginselen

MEDITATIE

Abrams gerechtigheid

*En Hij geloofde in de HEERE; en Hij rekende het hem tot gerechtigheid.
Gen 15:6*

Het is de week waarin op vele plaatsen de kerkhervorming is herdacht. Hopelijk maar niet als een geschiedkundig feit zonder meer, maar zó dat we er ook iets van mee-beleefd hebben of dat alsnog doen. Ja, dat het als een grondtoon van de beleving van het christelijke geloof blijft wat Paulus schrijft in Rom.4:5 "Doch degene, die niet werkt, maar gelooft in Hem, Die de goddeloze rechtvaardigt, wordt zijn geloof gerekend tot rechtvaardigheid". In het vorige vers heeft de apostel dan verwezen naar Gen.15:6. Het gaat om het woordgerechtigheid, het woord dat Luther eerst zo haatte, maar dat hem later zo troostte en sterkte.

Abram geloofde in de HEERE. Toen God hem riep uit Urder Chaldeëën. Toen God tot hem sprak, verschillende keren al vóór we lezen dat hij naar de ontelbare sterren moest zien.

Abram geloofde in de HEERE. Hij heeft aan Gods belofte niet getwijfeld door ongeloof. Maar dat wil niet zeggen dat hij volmaakt in het geloof was. Dat wil niet zeggen dat hij nooit de toevlucht nam tot eigen inzicht en slinkse wegen bewandelde. We lezen in Gen. 12 hoe hij in Egypte wilde verblijven en daar inderdaad is geweest. Zijn vrouw moest maar een halve waarheid zeggen en doen voorkomen dat het de hele waarheid was. Opdat het Abram wel zou gaan!

Abram geloofde in de HEERE. Maar dat wil niet zeggen dat hij het daarom altijd wist hoe het moest in zijn leven en dat hij altijd goed zag en dat hij geen vragen meer had.

Hij had zijn vragen. En de HEERE gaf antwoord. Het was wel een antwoord dat niet 'naarde mens' is.

Door het onmogelijke heen volvoert God zijn raad.

Hij spreekt met gezag en Abram is stil.

De HEERE bevestigt Zijn spreken door het teken van de sterren.

En Abram heft zijn hoofd omhoog en gelooft het Woord dat de HEERE gesproken heeft. Geeft het teken van de sterren u ook wel eens moed en kracht? Gods werk schittert daarin. Zijn trouw en macht. Abram kijkt naar de sterren waaraan, Abram er niet één bij kan maken.

Abram geloofde in de HEERE. Zijn Woord is waar. Volkomen. Hij beaamt het. Hij vertrouwt erop. En dat rekent God tot gerechtigheid.

Daarmee staat Abram recht ten opzichte van God. In het geloof dat staat tegenover de werken. Het is geen geloof dat als een verdienstelijk werk door God gezien wordt. Het ware geloof is niet de grond, maar het middel tot de zaligheid. Niet de verdienende oorzaak, maar het instrument. De lege hand die zich uitstrekt tot de HEERE Die Zijn beloftewoord zeker vervullen zal.

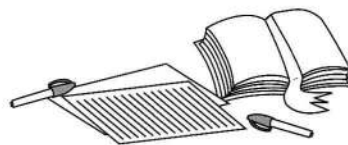
Vanwaar zulk een geloof? Van God, de Heilige Geest. Er is niets uit Abram, niets uit de mens dat God aanrekent tot diens behoud. Luther meende dat hij zelf zoveel moest doen wilde hij bestaan voor Gods (straffende) gerechtigheid. Wij kunnen het ook menen. Verdienen met werken of met een zelfgemaakt geloof.

Maar nu niets te hebben, van nature zijn we daar vijand van, maar toch ligt daar de bevrijding. Het heerlijke dat God geen mensen die bij zichzelf kunnen vaststellen dat ze het zo goed menen en dat ze al zoveel goeds doen, aanneemt, maar dat Hij ook goddelozen rechtvaardigt om niet. Door het geloof zullen ze het weten. Niet om iets in ons, maar om alles buiten ons, om de verdienste van de grote Zoon van Abram; Jezus Christus, de Rechtvaardige.

Wat zegt de Catechismus? 'Niet dat ik vanwege de waardigheid van mijn geloof Gode aangenaam ben, maar daarom, dat alleen de genoegdoe-

ning ,gerechtigheid en heiligmaking van Christus mijn gerechtigheid voor God is, en dat ik die niet anders dan alleen door het geloof aannemen en mij toeëigenen kan' (antw 61).

Ds. B.L.C. Aarnoudse

VAN DE REDACTIE

Inhoud

In deze aflevering van ons blad hebben we een meditatie geplaatst van ds. B.L.C. Aarnoudse over Genesis 15:6 passend bij de herdenking van de hervorming. Ds. M.C. Tanis schrijft verder in zijn serie over het avondmaalsformulier onder het opschrift "pleitend vragen". Ds. J.M.J.Kieviet maakt een begin met het schrijven over "Afwachten of verwachten" van dr. K. van der Zwaag. Ds. P. van Zonneveld schrijft opnieuw "een brief aan ouders." Ds. K. Hoefnagel verzorgt de vragenrubriek Ds. P. den Butter gaat verder met het schrijven over de Filippenzenbrief en schrijft over ontwikkelingen in de Gereformeerde Gemeenten.

Ambtsdragersconferentie

Deze zal D.V. zaterdagmiddag **22 november 2003** gehouden worden in de "Krooswijkhof" te Dordrecht. Ds. P. den Butter hoopt te spreken over de volgende zinsnede uit het bevestigingsformulier voor ambtsdragers "en zichzelf geduriglijk te oefenen in de overlegging van de verborgenheden des geloofs." Een belangrijk en geestelijk onderwerp dat alle ambtsdragers aangaat.

LCJ

Op verzoek van het LCJ is opnieuw artikel geplaatst worden rond pasto-

raat aan jongeren en een verslag van het gehouden jeugdappel.

Theologische Universiteit Apeldoorn

Er zal D.V. 14 november een info-avond gehouden worden over het studeren van theologie, aanvang 19.30 uur in het gebouw van de Universiteit, Wilhelminapark 4 in Apeldoorn.

Winterhulp KOEH

De winterhulpactie van Stichting Kom Over En Help is van start gegaan. De levensomstandigheden van veel gezinnen en ouderen in Oost-Europa zijn sinds de vorige winter niet verbeterd. De signalen die ons bereiken vanuit Bulgarije, Oekraïne, Roemenië, Servië, Moldavië en Wit-Rusland geven een verslechtering aan van de situatie van deze kwetsbare groepen. Winterhulp is voor hen van levensbelang. In Servië is 35% van de bevol-

king arm, 25% is erg arm en 15% is verschrikkelijk arm. Oorzaken zijn de oorlog, de vluchtelingen en de droogte van de afgelopen zomer. Veel mensen hebben geen werk. KOEH verleent hulp via plaatselijke kerken. Zij zorgen dat de winterhulp goed terecht komt. De meeste kerken voegen ook christelijke lectuur toe aan de pakketten. Een bedrag van € 10 is voldoende om een gezin of oudere een maand te helpen. Voor € 50 kan de hele winter overbrugd worden. U

kunt uw gift overmaken op giro 35.35.181 onder vermelding van 'winterhulp'.

Verschijningsdatum volgend nr.

Het volgende nummer van ons blad zal D.V. donderdag 20 november verschijnen. Copy graag binnen de donderdag een week voor de verschijningsdatum. Bij voorbaat hartelijk dank voor uw medewerking.

AvH.

PAULUS EN DE FILIPPENZEN -30

De laatste keer dat we samen in Paulus' brief aan de Filippenzen lazen, gaven we onze aandacht aan 2:19-24. In dat gedeelte deelt Paulus mee, dat hij van plan is Timotheüs naar Filippi te sturen met de bedoeling dat ze in Filippi zo op de hoogte zullen worden gebracht van de omstandigheden waarin Paulus verkeert, terwijl Timotheüs dan na terugkomst de apostel kan vertellen hoe de zaken in Filippi staan. Paulus maakt in dit gedeelte ook duidelijk waarom hij nu juist Timotheüs uitgekozen heeft voor deze taak. Hij is eigenlijk de enige die voor die taak geschikt is. Van anderen moet Paulus jammer genoeg zeggen, die zij allemaal het hunne zoeken en niet datgene wat van Christus is.

We zouden nog nagaan wat dit gedeelte uit Paulus' brief ons leren kan.

Het ideaal niet bereikt

We hebben wel eens de indruk dat het vroeger allemaal heel wat beter was dan nu. Ook in de kerk. Nu ziet het er allemaal maar droevig uit, maar dat was vroeger wel anders... Is dat echt zo? Als we in onze beschouwing van de geschiedenis het verleden idealiseren, slaan we de plank dan niet mis? Was het in de apostolische kerk in de dagen van Paulus en de andere apostelen nu echt zo ideaal? Was iedereen toen helemaal vervuld van liefde voor de Heere en Zijn dienst en was er bij allen de bereidheid om zichzelf te verloochenen?

Als we die gedachte al hadden dan helpt Paulus ons hier uit de droom. Neen, de kerk heeft altijd zwakheden en gebreken vertoond. Het ideaal is eigenlijk nooit bereikt. En als het ideaal al dicht benaderd werd, dan was het slechts voor een korte tijd.

Wat schreef Paulus? Dat er onder de

dienaren van het Evangelie - en dat waren dan de echte, geroepen diena- ren! - er veel te veel waren die hun eigen belangen op het oog hadden en niet het belang van Christus en Zijn volk zochten. Maar dat is toch erg! Ja, dat is zo. Voor Paulus was het ook erg verdrietig. Maar het laat wel zien, dat de werkelijkheid in de kerk veel te wensen over laat.

Nee, Paulus beschuldigt zijn medewerkers niet van gierigheid of van het leven van een zedeloos leven. Zulke zonden worden bij hen niet gevonden. Maar wat van hen wel gezegd moet worden is: zij zoeken allen het hunne. Dat betekent niet dat ze zich allemaal schuldig maken aan zondige dingen. Het kunnen ook heel onschuldige zaken zijn geweest waar ze zich mee ophielden. Op zich nog geoorloofde dingen ook. Maar het ging hen daarbij wel om zichzelf. Om hun eigen gemak en gerief. Er was geen bereidheid om een offer te brengen. Geen bereidheid - of in ieder geval te weinig bereidheid - om anderen te dienen. En dat maakte die dienaren zo ongelijk aan Christus, die wel tot het offer bereid was, altijd. Hij was er in Zijn zichzelf-gevende liefde wel voor anderen....

Zo was de situatie toen. Nu zal het niet veel anders zijn. Zeer waarschijnlijk is het niveau nu nog heel wat lager. In ieder geval vertoont de kerk in het algemeen niet het beeld dat zij zou moeten vertonen. Het ideaal is ook nu bij lange niet bereikt. Er is reden tot klagen; tot bezorgdheid; soms wel tot moedeloosheid. Zullen we ons erover verbazen? Was het ooit echt anders? Er zal altijd strijd gevoerd moeten worden tegen de zonden van allerlei aard en soort. En dan wel het meest tegen de zonde in ons eigen hart.

Dit blad is een uitgave van de stichting Bewaar het Pand te Meerkerk. Verschijnt eens in de veertien dagen

COMMISSIE VAN REDAKTIE:

Ds. P. den Butter en Ds. A. van Heteren en Ds. J.M.J. Kieviet

ADRES VAN DE REDAKTIE:

Kopie voor het volgende nummer van "Bewaar het Pand" zenden naar:

Ds. A. van Heteren, Vlaak 10, 8321 RV Urk, tel. 0527-688978

ADMINISTRATIE:

P.J. Boers, Bergstoep 46C, 2959 AC Streefkerk.

Telefoon: 0184-669116.

Fax: 084-2220131.

Email: pand@solcon.nl

Girorek. 70.43.50 t.n.v. Stichting Bewaar het Pand te Streefkerk.

Abonnementsprijs € 7,- per jaar.

Abonnementsprijs voor de Verenigde Staten en Canada 6 dollar per jaar.

Advertenties € 0,35 per mm met een kolombreedte van 6 cm.

Bij kontrakt korting.

ISSN nummer: 0166 - 4646

Dit tijdschrift wordt ten behoeve van iedereen die niet op de gebruikelijke manier kan lezen uitgegeven op groot-letter of via de Electronische Postbus. Informatie en opgave: CBB, Christelijk Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden, Postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel. 0341-551014.

Is dat het niet waar we hier toe opgeroepen worden? Hoe staat het bij de dienaren? Hoe staat het met christenen in het algemeen? Wat zoeken we? Het onze, of datgene wat van Christus is? Ontdekkende vraag!

Christus en Zijn volk

Paulus zet in deze beschrijving van Timotheüs twee zaken heel dicht naast elkaar. In vss. 19 en 20 gaat het over 'uw zaken'. Bedoeld zijn de zaken van de Filippenzen; de dingen die op hen betrekking hebben en die hun geestelijke welstand raken. In vs. 21 schrijft de apostel over 'hetgeen van Christus Jezus is'. Dat is dus datgene wat alles te maken heeft met de Heere Jezus en Zijn eer. En wat blijkt?

Dat die twee zaken alles met elkaar te maken hebben. Nee, die vormen geen tegenstelling. Integendeel, die vormen een eenheid. Die liggen helemaal in elkaars verlengde en horen onlosmakelijk bij elkaar. Waarom dat zo is?

Omdat Christus en Zijn volk een eenheid vormen. Christus is in Zijn volk. De Bijbel gebruikt daar diverse beelden voor. Christus, het Hoofd, is ten nauwste verbonden met Zijn kerk, Zijn lichaam. Christus de Bruidegom, is niet zonder Zijn kerk, Zijn bruid.

Voelt u welke conclusie we hieruit trekken? Dezelfde conclusie die Timotheüs eruit had leren trekken. Wie Christus liefheeft, heeft ook Zijn volk lief. Wie bij de Heere mag behoren, wil ook niet anders dan bij Zijn volk behoren. En zorg dragen voor de belangen van dat volk. Om Christus' wil!

Geloofwaardigheid

Paulus tekent een mooi beeld van Timotheüs. Is het niet te mooi? Nee, Paulus kan zich op de Filippenzen beroepen. Die weten zelf ook wie en wat Timotheüs is. Zij kennen hem. En zo weten zij, dat wat Paulus over hem schrijft, waar is. Zij weten dat hij als een zoon met zijn vader in het Evangelie heeft gediend. Hij was immers bij Paulus toen deze in Filippi was. En het was al meer dan eens gebleken dat Timotheüs zijn eigen belangen ondergeschikt gemaakt heeft aan de belangen van Gods Koninkrijk en de zaak des Heeren. Ja, in Filippi weten ze, dat Timotheüs een betrouwbaar en geloofwaardig mens is. Die reputatie heeft hij en die verdient hij.

Dat was al begonnen, toen Paulus

oordeelde, dat het beter was als Timotheüs zich liet besnijden (Hand. 16:3). Anders zou hij in zijn contacten met de Joden al heel ongeloofwaardig zijn. En bij veel meer gelegenheden heeft Timotheüs het bewijs geleverd, dat hij zichzelf kon wegcijferen. Hij is beproefd bevonden.

Geloofwaardigheid is een groot goed. Willen we dat goed bezitten, dan moeten we het verwerven. En we zullen het nooit verwerven als we in ons leven geen vaste lijn vertonen. Als we de ene keer zus en de andere keer zo zijn. Dat is zeker ook het geval in geestelijke zaken. Kan men op ons aan? Dan zal er consistentie moeten zijn: een vaste lijn. Dan zal uit onze daden moeten blijken dat we niet dubbelhartig zijn. We zeggen wel eens: Trouw moet blijken. Dat is zo. Maar we mogen met evenveel recht zeggen: Betrouwbaarheid moet blijken.

Ongewijfeld is het een zaak van genade als dit van een mens gezegd zal kunnen worden. Van nature hebben we zoiets niet. We zijn immers allemaal uit de aartsleugenaar. Alleen genade maakt ons anders. Anders, dat is ook: stabiel, eerlijk, geloofwaardig, betrouwbaar. Is zo'n reputatie niet zeer begeerlijk? Die is in ieder geval veel meer waard dan dat men van ons zeggen kan: Die weet zoveel, of die kan zoveel, of die bezit zoveel....

Opvoeding

Ja, Timotheüs is door de genade Gods geworden wat hij was. Laten we dat maar voorop stellen. Het was door Gods genade dat hij zo was. Maar zoals dat in feite altijd gaat, heeft de Heere in zijn leven ook gebruik gemaakt van middelen. Het staat weliswaar niet in de brief aan de Filippenzen, maar op een andere plaats laat de Schrift ons wel weten waar Timotheüs vandaan kwam en

hoe hij reeds van zijn jeugd jaren af gevormd is tot deze betrouwbare evangeliedienaar.

In de tweede brief aan Timotheüs schrijft Paulus over de achtergrond en de afkomst van deze man. Hij had een godvrezende moeder, Loïs, en zij had op haar beurt ook een godvrezende moeder, Eunice. Die twee vrouwen hebben een grote invloed gehad op de jonge Timotheüs. Zij hebben hem als kind al onderwezen in de Schriften (2 Tim. 1:5; 3:15). Zij hebben hem bovendien een voorbeeld van ware godsvrucht gegeven. En door de genade Gods woont hetzelfde ongeveinsde geloof dat in die vrouwen woonde, nu ook in Timotheüs.

Daarnaast is er natuurlijk ook Paulus zelf geweest, die door de Heere gebruikt is om Timotheüs verder te vormen. Paulus, die Timotheüs beschouwt als zijn zoon - zijn geestelijke zoon. Ook hij is van grote betekenis geweest voor de geestelijke welstand van Timotheüs.

Ja, opvoeding is belangrijk. Uitermate belangrijk. Welk onderwijs krijgen we mee? Welke identificatie-figuren hebben we? Welke mensen vinden we op ons pad op wie we zouden willen lijken? Zijn dat echt godvrezende mensen? Mensen, die in woord en wandel laten zien wat het is om de Heere te kennen?

Hebben we vandaag, temidden van de malaise van de kerk, geen mensen nodig als Timotheüs? Hoe komen die er? Zeker, dat zal een zaak van genade zijn. Maar is het ook niet een zaak van een echt christelijke en godzalige opvoeding? Voordat er een Timotheüs was, was er een Loïs en een Eunice. Voordat we echt betrouwbare en toegewijde evangeliedienaren kunnen verwachten hebben we godvrezende moeders en grootmoeders nodig. Staan we daar wel eens bij stil?

ds. P. den Butter

WAT IS ER GAANDE IN DE GEREFORMEERDE GEMEENTEN?

Van tijd tot tijd schrijven we in ons blad over diverse ontwikkelingen in verschillende kerken. We signaleren gebeurtenissen in onze eigen kerken; soms dingen waar we niet zo blij mee zijn, maar zorg over dragen. We signaleren ook wel eens zaken die in andere kerken plaats vinden. Zaken,

die wel wat verder van ons afstaan, maar die vanwege allerlei verbondenheid, die er met die andere kerken mag zijn, toch ook ons aangaan.

Datzelfde gebeurt ook geregeld in andere kerkelijke bladen en daar is niets mis mee. Tenslotte gaat de

moeite, die anderen ondervinden ook ons aan, zoals dat omgekeerd ook het geval is.

Dit keer richten we de blik op de Gereformeerde Gemeenten, een kerkverband waarmee wij als Christelijke Gereformeerde Kerken weliswaar weinig nauwe contacten onderhouden, maar waar ongetwijfeld velen van onze lezers wel heel wat verbondenheid mee gevoelen. Nu, het is duidelijk dat er in die Gemeenten heel wat aan de hand is. In het blad dat in die kring verschijnt, 'De Saambinder', verschijnen van tijd tot tijd artikelen, die ons er over inlichten. Ook de dagbladpers maakt er geregeld melding van, via artikelen of ingezonden stukken. Bovendien verschijnen er boeken, die voor de nodige discussie zorgen. Maar waar gaat het nu eigenlijk om?

Onder vuur?

Laten we ons uitgangspunt nemen in een artikel van de hand van ds. A. Moerkerken, dat verscheen in 'De Saambinder' van 18 september j.l. Onder de titel *Onder vuur* schrijft hij over wat hij ervaart als aanvallen op de leer en de prediking van de Gereformeerde Gemeenten. Die aanvallen ziet hij in een aantal publicaties van de laatste tijd, waarbij hij met name noemt het boek van ds. H.J. Hegger, getiteld *Vader, ik klaag u aan* en het boek van dr. K. van der Zwaag, *Afwachten of verwachten?*. Verder komen ter sprake de al eerder verschenen boekjes van prof. dr. J. Blaauwendraad en artikelen in het blad *CV Koers* en de kranten *Nederlands Dagblad* en *Reformatisch Dagblad*. Wat niet met name genoemd wordt, maar ongetwijfeld ook meegesproken heeft is het boek van ds. C. Harinck *De toeleidende weg tot Christus* en mogelijk ook diens andere werk *De prediking van het Evangelie*.

De titel van bedoeld artikel geeft al duidelijk aan, hoe de schrijver de genoemde publicaties ervaart. Hij schrijft letterlijk: 'Onze gemeenten liggen de laatste tijd onder vuur'. En, in zekere zin geef ik hem gelijk bij deze typering. Er zijn publicaties bij, die men inderdaad ervaart als pijlen of kogels, afgeschoten op een wijze die niet altijd van de juiste gezindheid getuigt. Zo heb ik zelf met name de lezing van het boek van ds. Hegger ervaren. Ik kan best nog wel begrip hebben voor de aanleiding die er was

om bepaalde dingen aan de orde te stellen en ingebrachte aantijgingen te weerleggen. Toch geloof ik, dat dit boek niet had geschreven moeten worden. In ieder geval had het niet geschreven moeten worden op de manier waarop het geschreven is. Nu schiet het ten enenmale zijn doel voorbij en doet het meer schade dan goed. Iemand kan ook te veel willen bewijzen en dan bewijst hij juist niets meer. Jammer, dat een 87-jarige zich zo heeft laten gaan!

Ook de publicaties van prof. Blaauwendraad, die nu al enige jaren geleden het licht zagen, ademen zo nu en dan een geest, die beter onderdrukt had kunnen worden. Dat geldt zeker van diens tweede boekje. Daardoor zijn bepaalde zaken, die hij aan de orde heeft willen stellen en die zeker wel een eerlijke overweging verdienen, onvoldoende tot hun recht gekomen, ook in de op de verschijning van die boekjes gevolgde discussies. Ik kan begrijpen, dat Moerkerken ook hierin aanvallen op de Gereformeerde Gemeenten heeft geproefd.

Maar met dit alles is niet gezegd, dat alles wat ds. Moerkerken noemt nu ook gezien moet worden als oorlogsmateriaal, waarmee de Gereformeerde Gemeenten onder vuur genomen worden. Zo althans taxeer ik de geschriften van Harinck en Van der Zwaag niet. En ik geloof ook niet dat met een dergelijke aanduiding aan de oprechte intenties van de schrijvers recht gedaan wordt. Al te snel wordt alles gezien als liggend in dezelfde lijn en beoordeeld als te zijn geschreven vanuit dezelfde geest. En dat betwijfel ik ten zeerste. Hier zou ook gedacht kunnen worden aan een woord van M'Cheyne: Hij is mijn vriend, die mij de meeste waarheid over mijzelf vertelt. Mijn vriend, ja; niet mijn vijand.

Waarom het gaat

Waar gaat het immers om? Zowel ds. C. Harinck als dr. K. van der Zwaag hebben de leer en de prediking van de Gereformeerde Gemeenten geanalyseerd en die getoetst aan de leer en de prediking van Reformatie en Nadere Reformatie en Puritanisme. Ds. Harinck deed dat op enigszins beknopte wijze en dr. Van der Zwaag deed het veel uitvoeriger. Een onmiddellijk gevolg van deze methode is dat er nog al wat citaten in deze boeken te vinden zijn; citaten waarin anderen direct aan het woord gelaten worden.

Ieder zal zien dat dit grote voordelen heeft.

Het geven van citaten levert echter ook nadelen op. Men wil iets bewijzen en beroept zich daarvoor op wat anderen gezegd hebben. Maar soms kan een citaat wel wat uit het verband waarin het staat gehaald worden en komen de geciteerde woorden niet helemaal over zoals ze bedoeld zijn. Dat kan zelfs onbedoeld gebeuren. Ieder die schrijft, zal hierop natuurlijk goed bedacht moeten zijn, wil zijn betoog door anderen niet als eenzijdig bestempeld worden.

Anderzijds moet ook bedacht worden, dat het bij de beoordeling van zo'n publicatie vrij gemakkelijk is om te zeggen, dat het citeren eenzijdig is gebeurd waardoor het gesprek ook weer niet veel verder kan komen.

Maar goed, welke conclusies zijn er nu getrokken en welke vragen zijn er nu gesteld? De kernvraag is wel: Is alles wat in de Gereformeerde Gemeenten geleerd en gepredikt wordt wel helemaal in overeenstemming met wat we vanuit de Reformatie en de Nadere Reformatie hebben overgeleverd gekregen? Genoemd worden dan met name de 'standen-leer'; de gedachte dat de weg van de Borg ook de weg van de kerk is; de mening dat de Heere Zijn volk in geestelijk opzicht altijd leidt langs de weg van de heilsfeiten; de idee, dat het boek Ruth bedoeld is om ons onderwijs te geven ten aanzien van de weg, waarlangs de Heere een ziel tot Christus leidt; enz. Ook vragen betreffende de diepte van de zonde-kennis, de vier-schaar-beleving, het adres van de beloften, de kracht van de oproep tot bekering, e.d. komen aan de orde.

Het gaat dus met name om zaken die uiterst belangrijk zijn. Ze betreffen immers de wijze, waarop een zondaar deel krijgt aan Gods genade in Christus; de wijze, waarop de Heere zondaren zalig maakt. Er zijn niet veel zaken die zo belangrijk zijn als juist deze. Maar dan zal het er wel om moeten gaan, dat we bij de overdenking van deze dingen en in het leiding geven erin duidelijke taal spreken en vooral schriftuurlijk bezig zijn.

Over deze dingen wordt uiteraard vandaag niet voor het eerst nagedacht. Daar zijn onze vaders ons al heel wat jaren geleden in voorge-

gaan. En wat zij daarover bij het licht van Gods Woord verstaan hebben, hebben zij in hun geschriften ons nagelaten. Het is dan ook zonder meer geboden dat we daar nauwkeurig kennis van nemen. Ook in dit opzicht behoeven we vandaag niet opnieuw 'het wiel uit te vinden'.

Jaloers

Met andere woorden, een discussie als waarom in een aantal van de genoemde geschriften op een eerlijke en soms zelfs zeer bezorgde toon gevraagd wordt, is dringend gewenst. De vraag om een gesprek erover is ook volkomen legitiem. Ik zou zelfs willen zeggen, dat ik in dit opzicht jaloers ben op de Gereformeerde Gemeenten, want daar zijn dergelijke vragen kennelijk nog stof voor gesprek. Waarom ik dit zeg?

In onze eigen kerken zijn er maar al te veel die dergelijke vragen helemaal niet meer relevant vinden. Men zit helemaal niet met de vraag hoe een mens tot geloof in Christus komt. Men vindt dat vragen die allang beantwoord zijn en stations die al lang gepasseerd zijn. De enige vragen die men velen in onze eigen kerken hoort stellen, gaan erover hoe je aan je geloof in de dagelijkse praktijk 'handen en voeten kunt geven'. Dat men geloof heeft is een uitgemaakte zaak. Daar ga je vanuit. Bij jezelf en bij elkaar. En een gesprek over hoe Gods Geest werkt en wat een mens in de weg van de bevinding leert en afleert vinden velen daarom geheel overbodig. Daar is geen interesse voor en daar bestaat ook geen enkele affiniteit mee. Daarom schreef ik, dat ik best jaloers ben op kerken waar deze vragen nog wel leven. De afwezigheid van vragen als de genoemde tekent nog eens te meer de geestelijke armoede die er onder ons is.

De zaak eerlijk onder ogen zien

Maar dan moeten de dingen wel eerlijk en onbevagen besproken worden. Dan is het mijns inziens niet goed om al te snel te spreken van aanvallen en van onder vuur liggen. Dat mag dan zo zijn als we sommige publicaties nemen, maar dat geldt van andere geschriften beslist niet. Niet alles moet over dezelfde kam geschoren worden. En als we er dan op ingaan, moet dat niet krampachtig gebeuren. Dan moeten er ook geen oneigenlijke argumenten gebruikt worden.

Is wat wij vandaag leren en preken - of dat nu betrekking heeft op de Gereformeerde Gemeenten of op welk ander kerkverband ook - in overeenstemming met wat God ons in Reformatie en Nadere Reformatie heeft gegeven en wat we terugvinden in bij voorbeeld onze belijdenisgeschriften? Die vraag is volkomen legitiem. Die moet zelfs gesteld worden, aangezien bij de ambtsaanvaarding beloofd wordt, dat we ons altijd zullen houden aan de gereformeerde leer. Zijn de genoemde thema's terug te vinden in de aangenomen leer? Kunnen we ons voor de 'standenleer' beroepen op ons voorgelicht? En voor de opvatting dat de weg van de Borg ook de weg van de kerk is? En ten aanzien van de gesignaleerde verklaring van het boek Ruth?

Welke reden zou er kunnen zijn om het antwoord op dergelijke vragen uit de weg te gaan? Het kan toch niet zijn dat we vrezen dat het stellen van dergelijke vragen onrust teweeg

brenkt en dat we er daarom maar het zwijgen toe willen doen? Dat lijkt mij niet de juiste weg.

Ik hoop van harte dat de discussie op de juiste toonhoogte gevoerd zal worden. Dat hoop ik ook, omdat het stellen van deze vragen niet tot de kring van de Gereformeerde Gemeenten beperkt blijft. Ook onder ons leven deze dingen. En ieder die ernst heeft leren maken met de vraag hoe we met God verzoend zullen kunnen worden en hoe de Heere zondaren leidt en onderwijst, heeft belang bij juiste, bijbelse, confessionele leiding. Vanuit dat besef is dit artikel geschreven. Graag willen wij van onze kant meedenken met wat binnen de Gereformeerde Gemeenten op dit moment de gemoederen bezig houdt. Niet als mensen die zich met het doen van anderen bemoeien, maar als mensen, die een zelfde belang hebben bij het antwoord op gestelde vragen.

ds P. den Butter

AFWACHTEN OF VERWACHTEN? (1)

"Nu hebben wij volgens des Heeren Jezus woord nog te denken aan een vriendelijke deurwachter, die, als u aanklopt, van harte bereidwillig is om de poort voor u open te doen. Het is wel zo dat we door deze poort alles moeten afleggen wat van onszelf is. Er is tot deze weg maar één poort, maar één ingang en deze ingang is zo nauw, dat er niets mee doorheen kan, dat er zelfs geen zucht of gebed, zoals wij in onze blindheid menen te moeten brengen als een offer om des Heeren hart daardoor te verwerven, door kan. Velen menen reeds door de nauwe poort heen te zijn en wandelen toch nog op de brede weg van het verderf. Velen liggen in sneeuw en storm voor de enge poort en menen: ach! ik ben met dat zware juk van zonden, dat ik op de rug draag, veel te breed, veel te zwaarlijvig om er ooit doorheen te komen. Eerst moet ik mij veel vermageren en welke dwaze overleggingen er al niet in een mens opkomen. Had ik maar dit, had ik maar dat, maar zoals ik nu ben, gaat het niet en de deur blijft gesloten. De Heere Jezus echter zegt u, dat al zulke beweringen niets zijn dan dwaze inbeeldingen van uw hart. U kunt het wel niet zien, maar achter die gesloten deur staat een zeer vriendelijke Man, wiens naam is 'Trooster'."

In de vorige afleveringen van ons blad schreef ik iets over dr. H.F. Kohlbrugge. Hoe hem te lezen. Dit keer begin ik opnieuw met deze leraar uit een vorige eeuw, die echter nog steeds iets te zeggen heeft. Ook ons. Kohlbrugge schreef de regels die ik hiervoor citeerde in zijn uitleg van Lukas 11, de verzen 9 & 10, waar we de hartelijke uitnodiging van de Heere Jezus lezen: "Bidt! en u zal gegeven worden. Zoekt! en gij zult vinden. Klopt! en u zal open gedaan worden. Want een iegelijk die bidt, die ontvangt. En die zoekt, die vindt. En die klopt, dien zal opengedaan worden." Een betuiging van de genadige gezindheid van de Heere en van de waarachtigheid van Zijn spreken. Zodat nooit iemand met recht zal kunnen beweren: "Ik heb in oprechtheid en met een vast voornemen des harten de Heere gezocht, maar Hij heeft mij niet verhoord. En Hij zal mij niet verhoren, want Hij heeft mij uitgeworpen."

Deze laatste woorden zijn niet van H.F. Kohlbrugge, maar van zijn tijdgenoot Ch.H. Spurgeon. U merkt: ze spreken eenzelfde taal. Als het gaat over de welgemeendheid van de Evangeliebediening. En over de betuiging dat de Heere gewillig is om

zondaren zalig te maken. Maar ook over de aangrijpende werkelijkheid dat een zondig mens zich op de been houdt buiten de poort van het Koninkrijk Gods. Met welke redeneringen dan ook...

De toe-eigening des heils

Met deze inleiding wil ik een boek bij u introduceren waarvan u ongetwijfeld al hoorde. Het is een ongekend dik boek. Het telt op een enkele bladzijde na wel 1100 pagina's, inclusief 6259 (!) voetnoten, een opgave van gebruikte literatuur van 38 pagina's en een register van persoonsnamen die 20 pagina's telt. De schrijver is dr. K. van der Zwaag, werkzaam bij het Reformatorisch Dagblad als kerknieuwsredacteur. Hij schreef zijn boek onder de titel 'Afwachten of verwachten?' Met een vraagteken dus. De ondertitel geeft de inhoud al iets meer weer: 'De toe-eigening des heils in historisch en theologisch perspectief'.

Onmiskenbaar is dit een heel belangrijk onderwerp: de toe-eigening des heils. De vraag "wat verstaan we daar eigenlijk onder?" zou beantwoord kunnen worden met een andere vraag: "Hoe krijg ik een rechtvaardig God?" Dat zijn dan ook de eerste woorden van de Inleiding in dit boek. Het is de vraag die aan Luther wordt toegeschreven, de vraag van zijn geweten toen hij was geconfronteerd geworden met de eis van Gods heilige Wet. We zouden ook kunnen denken aan de woorden uit McCheyne's bekende lied: "Mijn ziele, doorziet gij uw lot? Hoe zult gij rechtvaardig verschijnen voor God?" De toe-eigening des heils is dan de weg waarop een zondaar op deze vraag van zijn hart een antwoord ontvangt. De weg waarin hij Gods genade ontvangt en waarin hij bij die ontvangen genade wordt bewaard. Met ds. J.H. Velema zou ik het ook zo kunnen zeggen: "Onder de toe-eigening des heils verstaan we het werk van Gods Geest waardoor zondaren in bezit komen en blijven van de verlossing die Christus heeft verworven".

Het is alleen al vanwege dit zo belangrijke thema dat we in ons blad niet aan dit boek voorbij willen gaan. De schrijver biedt een brede uiteenzetting over dit thema. En hij ondersteunt zijn stellingen met een keur van citaten. Enkele duizenden zelfs. Hij neemt daartoe zijn uitgangspunt in de klassiek-gereformeerde traditie in de meest brede zin van het woord:

vanaf Augustinus tot heden toe. Bijna overdadig naar mijn gevoel wordt geciteerd uit de werken van bijvoorbeeld de reformatoren Luther en Calvijn, van de mannen van de Nader Reformatie W. à Brakel, Theod. Avinck, A. Comrie, Th. van der Groe en van puriteinen en Schotten als J. Bunyan, M. Henry, Th. Boston, gebr. Erskine, R.M. Mc Cheyne. Maar ook de namen van Nederlandse theologen uit verleden en heden komen we tegen: H. Bavinck, G.H. Kersten, G. Wisse, J.G. Woelderink, R. Kok, A. Vergunst, A. van Brummelen, C. Harinck, D. Heemskerk, W. Pieters en P. de Vries.

Het boek kenmerkt zich door een heldere opzet. Het is verdeeld in vier hoofdonderdelen. Het eerste deel, qua omvang verreweg het kleinste, heeft als opschrift 'De onrustige mens der zonde'. Hierin wordt, met name aan de hand van uitspraken van Bl. Pascal, de mens getekend als zondaar. De mens is door zijn afval van de levende God zijn zalige bestemming kwijtgeraakt. Hij heeft zich in een verschrikkelijke toestand van ellende en nood gestort. De grootste ellende van die mens is wel dat hij zijn ellende niet beseft! En de nood van zijn nood is dat er vanuit hemzelf geen enkele redding mogelijk is.

Het tweede hoofddeel heet 'De verkondiging van vrije genade'. Hierin geeft de auteur een brede uiteenzetting betreffende Gods genade die in Christus geopenbaard is en die aan gevallen zondaren wordt verkondigd. Het is het uitvoeringste onderdeel van het boek. Maar er komt dan ook heel wat aan de orde. Veel meer dan ik hier kan noemen. De erkenning van de vrije, welmenende aanbieding van het heil, de onvoorwaardelijke prediking van de beloften van de zaligheid, kan wel de rode draad genoemd worden die door dit hoofdstuk heen loopt. Maar op dit thema wordt een keur aan variaties geboden. Ik noem enkele onderwerpen: de algenoegzaamheid van het offer van Christus, de verhouding verbond en verkiezing, de voorbereidende functie van de wet, de eenheid van wedergeboorte en bekering, het ongeloof als de ernstigste zonde, de betekenis van de drie stukken, de plaats van de toelijdende weg, de waarde van algemene overtuigingen, de zekerheid van het geloof, de noodzaak (al dan niet) van de zogenaamde vierschaarbeleving, de rijkdom van de heilige Doop en de

praktijk van het heilig Avondmaal. En dat alles wordt gepresenteerd vanuit de geschriften van de vaders en hun 'zonen'.

Het derde hoofddeel beschrijft in wezen dezelfde thema's, maar nu op een andere wijze geordend. Hier toont de schrijver de ontwikkeling van prediking en theologie in de Nederlandse kerken na de Afscheiding. En dat is niet steeds een verheffend beeld. De lezer wordt betrokken bij allerlei theologische discussies uit verleden en heden. Geen wonder dat men zich bij het lezen van dit derde deel na het tweede in een ander klimaat waant. Na de rustige en weldadige uiteenzetting van de dingen die volkomen zekerheid hebben, komt men hier terecht in de stormen van botsende meningen en scherpe confrontaties. Er is nog een verschil met het tweede deel. Daar wordt a.h.w. geademd in de breedte van de kerk zonder grenzen. Bijna: de kerk van alle tijden en plaatsen. De overeenstemming overheerst. Maar de polemieken en conflicten van het derde hoofdstuk worden alle uitgevochten op het kleine plekje dat Nederland heet. Nog beperkter zelfs: binnen de beperkte groep van de bevindelijk gereformeerden. Daarbinnen dus!

Het 160 pagina's tellende slotdeel heeft als opschrift: 'Kracht en zwakte van de bevindelijke traditie'. Het is een poging tot analyse van de lichte en schaduwzijden van die traditie. Op de laatste bladzijde van dit hoofdstuk lees ik: "Het zou de reformatorische gezindte sieren om na een eerlijk zelfonderzoek de balans op te maken. De bede "Kom Schepper, Heilige Geest" is meer dan ooit nodig." Het boek besluit met deel V, een slotbeschouwing in 17 punten.

Ontwikkeling en verschuiving

Het is onmiskenbaar: de heer Van der Zwaag heeft buitengewoon veel tijd en energie gestoken in het schrijven van dit boek. Het is hem veel waard geweest om deze studie te volbrengen en op de markt te brengen. Gelet op de opmerkelijk lage prijs die voor dit boek gevraagd wordt, heeft hij er niet rijk van willen worden. Er was en is kennelijk een ander oogmerk. We behoeven niet lang te zoeken naar zijn intentie. Die brengt hij in zijn inleiding zelf al onder woorden. Trouwens de opzet van het geheel, zoals ik die zojuist weergaf, verradt het ook. "We onderzoeken de vraag in hoe-

verre de historische ontwikkeling van de gereformeerde traditie in deze periode andere accenten laat zien dan de 'klassieken' van onze gereformeerde traditie." Hier gaat het dus kennelijk om: het op het spoor komen van mogelijke verschuivingen in de theologie en in de prediking bij de bevindelijk-gereformeerden. Een verschuiving ten opzichte van 'onze vaders', de mannen wier geschriften ter lezing werden en worden aanbevolen. Kunnen we zo'n toetsing wel doorstaan?, zo vraagt Van der Zwaag aan de traditie waartoe hijzelf behoort. We beroepen ons op mannen uit vorige eeuwen, mannen voor wie we groot respect en achting hebben. Omdat hun geschriften de geest van Schrift en belijdenis ademen. En omdat zij zelf persoonlijk geestelijk-bevindelijke kennis van zaken hadden. Is ons beroep op hen nog wel terecht?

Me dunkt, dat is een eerlijke en integere vraagstelling. Het moet kunnen lijden dat ons deze vraag wordt

VRAGENRUBRIEK.

Iemand hoorde eens een dominee vanaf de kansel zeggen dat we de zogenaamde veronderstelde wedergeboorte (terecht!) afwezen, maar dat velen vandaag uitgaan van een verondersteld geloof! Onze vriend kon met deze predikant instemmen, maar vroeg wel of ik in de vragenrubriek wat nader op deze zaak in wilde gaan.

Graag wil ik een poging wagen om hier op in te gaan, omdat hier een zaak van groot belang aan de orde wordt gesteld. Inderdaad wordt vanaf vele kansels in ons vaderland de noodzaak der wedergeboorte gewoon verzwegen. Een oproep tot bekering wordt bij, ik moet helaas zeggen, velen, niet of nauwelijks gevonden, of het moet een oproep tot de zogenaamde *dagelijkse bekering* zijn. Welnu, er kan alleen in het leven van een waar gelovige sprake zijn van een dagelijkse bekering. Een dagelijkse bekering is vrucht van de wedergeboorte. Zonder wedergeboorte is er geen leven, geen bekering, geen geloof, geen rechtvaardiging, geen heiliging. Een oproep tot dagelijkse bekering veronderstelt dat de prediker uitgaat van het feit dat zijn hoorders alle waarachtig bekeerd

gesteld. Temeer wanneer de lijnen uit het verleden zo breed en gefundeerd worden verantwoord. En dat geldt vooral als we beseffen dat het om de dingen van het hoogste belang gaat: de toe-eigening des heils. De vraag: hoe zal het werk van Christus in mijn hart en leven gestalte ontvangen en behouden? Zoals het onlangs werd gezegd: het gaat over het meest wezenlijke waarover je met elkaar kunt spreken: in Christus of buiten Christus, eeuwige zaligheid of eeuwige rampzaligheid.

Een volgende keer Deo volente hopen we verder in dit boek te lezen.

N.a.v.: Dr. K. van der Zwaag, *Afwachten of verwachten? De toe-eigening des heils in historisch en theologisch perspectief*. Uitgeverij Groen te Heerenveen. Gebonden. 1098 pag. ISBN 90 5829 337 8. Prijs € 29,50.

Ds. J.M.J. Kieviet

zijn. Een oproep tot waarachtige bekering mag ook nooit *in de marge* van een preek voorkomen. Dan wordt het een oproep "tussen de regels door" en mist het de nodige nadruk. Het is misleidend om in de prediking over het geloof te spreken, alsof dat het bezit van alle hoorders zou zijn. Er mag in de preken en de meditaties dan wel gewezen worden op of gewaarschuwd worden tegen ongelooft en klein geloof en twijfel, maar men gaat toch stilzwijgend uit van het feit dat 'men', de hoorder of lezer, een gelovige is. Inderdaad misleidend: Men *is* het niet, men moet het in de weg van de levendmaking worden!

Er is bij deze benadering van de gemeente nog iets anders op te merken, dat onze verontrusting slechts erger maakt. Waar de hoorders als gelovigen worden aangesproken, worden ze ook op hun verantwoordelijkheid *als gelovigen* gewezen. De prediking geeft dan richtlijnen mee inzake ons leven in de wereld. Geeft de Bijbel dan geen richtlijnen voor het leven? Jazeker, maar men moet niet leven als kind van God, als gelovige, terwijl men het niet is! Dat kweekt farizeïsme en eigengerechtigheid en

men bedriegt zichzelf voor de eeuwigheid. Een zodanig leven staat haaks op het waarachtige leven, dat een arm-zondaars-leven is, een leven waarin Christus Jezus in het middelpunt komt te staan en niet de (gelovige) mens.

De gedachte dat wij, kerkmensen, gelovigen zijn zit er zo in, dat in vele gemeenten alle belijdende leden ten Avondmaal gaan! Dan krijgt men huisbezoek als men *niet* aangaat. Er kunnen zelfs tuchtmaatregelen tegen je genomen worden!

Het verband tussen belijdenisdoen en avondmaalsgang laat ik even rusten. Daar wil ik later nog wel eens op ingaan. Het gaat mij er nu om aan te wijzen dat een separerende prediking noodzakelijk is. Het is blind en naief te veronderstellen dat er binnen de gemeente slechts schapen en geen bokken zouden zijn. In een gemeente, waarin het onderscheidend element in de prediking niet of nauwelijks aan de orde komt en men collectief als gelovigen wordt aangesproken, krijg je dan een soort van saamhorigheidsgevoel, waarin ieder lief is voor de ander en een taak heeft in de "opbouw van de gemeente", en waar het bij tijden ook *in de eredienst* door middel van allerlei activiteiten 'gezellig' aan toe kan gaan. Het ergste is dat men dit alles ook nog aanziet voor de gemeenschap der heiligen!

Een uitspraak zoals: 'Christus heeft ons bevrijd om elkander te dienen' kan natuurlijk niet. Wie worden er met die 'ons' bedoeld? Alle belijdende leden? Zijn die inderdaad allen hoofd voor hoofd door Christus bevrijd van de banden van zonde, duivel en dood? En de niet belijdende leden liggen dus nog voor eigen rekening? Als dat zo is, dan moeten die nodig worden aangesproken!

En wat te denken van de volgende woorden in een meditatie: 'God heeft u lief, daarom kunt u anderen liefhebben'. Wie worden hier aangesproken? Alle lezers, als ik het goed zie. Waarom wordt gezegd dat alle lezers in de liefde Gods delen? Op ongelovigen rust toch de toorn van God? We zullen Gods vergevende zondaarsliefde toch slechts ervaren in de weg van geloof en bekering? Niet daarom, maar evenmin nooit zonder! Ook hier wordt het geloof verondersteld, nog wel bij alle lezers!

In een preek staat: De Heere wil ons veranderen en dat kost strijd. Onze oude mens heeft het daar moeilijk

mee'. Wordt hier niet uitgegaan van het feit dat we allemaal twee-mensen zijn?

In een andere preek: 'De Heere houdt van ons! Jezus houdt van ons! Daarom willen zij omgaan met ons'. Die 'zij' zijn dan de eerste en tweede Persoon van het goddelijk Wezen. Wie worden er met 'ons' bedoeld? Kan men niet wat duidelijker zijn? Hoe kunnen we mensen die God niet kennen en nog in hun natuurstaat leven toeroepen dat de Heere van hen houdt? Dat werkt valse rust, die uitloopt in een eeuwige teleurstelling! Durven dominees hun hoorders nog wel te zeggen dat ze bekeerd moeten worden en met God verzoend? Dat dit gebrek aan separatie steeds meer gemeengoed wordt, blijkt ook uit kerkbladen.

Ik citeer: 'Wij zijn niet als wezen achtergelaten, de Trooster is bij ons'. 'Dat we gesterkt en gebouwd mogen worden in ons geloof'. In geboorteadvertenties wordt de pasgeborene zonder blikken of blozen Gods kind genoemd.

Deze enkele voorbeelden zeggen genoeg. Separatie in de prediking is nodig. Wij zijn geen gelovige mensen. Wij zijn verloren Adamskinderen die door God tot God bekeerd moeten worden. De Schrift houdt ons beide

de noodzaak en de mogelijkheid voor. Het gaat er bij een mens wel in om als gelovige behandeld te worden! En met het voortdurend gebruik van het woordje 'ons' doet men de noodzaak van separatie ook weer geweld aan. Denk aan het veelvuldig gebruik van de woorden: onze Heere Jezus Christus, of onze Heere en Heiland. Als het gebruikt wordt, laat dan ook gezegd worden dat de Heere de onze moet worden! Een mens denkt toch zo gauw dat hij er bij hoort. Maar zonder ingang door de enge poort zal niemand het Koninkrijk Gods zien. Een dominee moet durven zeggen dat we niet kunnen sterven zoals we geboren zijn. Dit de gemeente voor te houden is niet liefdeloos, maar het is juist liefdevol. Er zullen er toch zo velen zijn die zullen *menen* in te gaan! Van ouds is in onze kerken de noodzaak der wedergeboorte gepredikt. Een prediking waarin slechts de wedergeboorte in ruimere zin (de heiliging) aan de orde komt, maar waarin de levendmaking verzwegen wordt is onjuist. Dat de prediking, zoals die vanouds in onze kerken gebracht is, weer alom van de kansels moge klinken is mijn innige wens, maar wat meer is: het is naar Gods Woord.

Ds. K. Hoefnagel

diend. De Heilige Geest leert ons die Naam stamelen, spellen, gelovig belijden en van het Vader-zijn alles verwachten. Geestelijk en natuurlijk. Wat de Heere Christus heeft voorgezegd wordt ook nagezegd. Doen we het ook in betrekking tot het Avondmaal, namelijk de heiliging van 's Heeren Naam? De komst van 's Heeren Koninkrijk en het geschieden van Zijn wil? Want de betrachtning daarvan staat niet los van het Avondmaal. Dit moet ook gezegd worden van de volgende drie beden. Het ontvangen van het dagelijks brood. De vergeving van de zonden. De bewaring voor de boze macht en de geestelijke kracht in de strijd. En tenslotte de versterking van het geloof om de Heere te erkennen en te verheerlijken tot in der eeuwigheid.

Na dit pleiten worden we opgewekt te bidden: wil ons ook door dit Heilig Avondmaal sterken in het algemeen ongetwijfeld christelijk geloof, waarvan wij belijdenis doen met mond en hart, sprekende. En dan wordt het apostolicum beleden. Dit is het oudste belijdenisgeschrift. Waarschijnlijk ontstaan in de tweede eeuw. Het heet apostolische Geloofsbelijdenis omdat het gegrond is op de leer der apostelen. Het is geworden de belijdenis in alle werelddelen. Dat betekent niet dat alle kerken die belijdenis naar de Schriften verstaan en belijden. Heel erg is dit. Door het belijden van de twaalf artikelen van ons allerheiligst geloof wordt voor het aangezicht van de Heere uitgesproken wat het geloof van de drie-enige God verwacht. Wat Hij belooft en wat van Hem verwacht mag worden. Samenvattend wordt beleden in het gebed: Heere, vervul wat U in Uw Woord gesproken hebt. U weet ook, hoe zwak het vertrouwen is en hoe het aangevochten wordt. Sterk door het Avondmaal het geloofsvertrouwen in U, drie-enige God en in Uw werk. We weten ons één met het gemeenschappelijk geloof, beleden in en door de apostolische belijdenis. De belijdenis van Uw kerk op de aarde. Leeft dit voor ons? Het staat vast. Het heeft geldigheid. Dit is de letterlijke betekenis van het woord 'amen'. Zo spreekt het geloof, zo vraagt het geloof tot versterking aan de belovende Heere voor zichzelf en alle disgenoten. Hier en elders. Zo wordt in het gebed de gemeenschap gekend. Vandaar het pleitend vragen voor zichzelf en elkaar.

Ds. M.C. Tanis.

PLEITEND VRAGEN

Ons avondmaalsformulier is Schriftgetrouw. De binding aan en de vertolking van de Heilige Schrift wordt bemerkt. Het moet ons opvallen wanneer we het formulier lezen. Door die gebondenheid aan de Heilige Schrift is het formulier ook zeer pastoraal. Dat blijkt ook in het gebed. Een belangrijk gedeelte van het gebed hebben we met elkaar overdacht. Het godvrezende hart wordt er door meegenomen. Keer op keer. Zo is het ook wanneer het gaat over het laatste gedeelte. Het gebed wordt besloten met het volmaakte gebed. Dit gebed werd door Christus gegeven. Geschonken op de dringende vraag van Zijn discipelen: Heere, leer ons bidden, gelijk ook Johannes zijn discipelen geleerd heeft. Nu wordt het 'onze Vader' in verbinding gesteld met het Avondmaal. Want er moet gebeden worden: verhoor ons, o God en barmhartige Vader, door Jezus Christus, Die ons aldus heeft leren bidden. Door deze verbinding worden we er op gewezen dat de verhoring door de

Vader ook in betrekking tot het Avondmaal alleen kan geschieden door Jezus Christus. Zijn Persoon, Zijn Middelaar- zijn, Zijn betalend, verzoenend werk, vormen de enige grond van en voor alle heil. Hierin ligt ook de pleitgrond tot verhoring. Jezus Christus heeft Zelf gezegd: Voorwaar, voorwaar Ik zeg u: al wat gij de Vader zult bidden in Mijn Naam, dat zal Hij u geven, Joh. 16:23b. Daarom is het 'onze Vader' geen toevoeging aan het gebed, maar het is een gegeven pleitgrond met de ontroerende aanspraak: onze Vader. Die aanspraak wijst op het Vaderschap des Heeren. Een rechtgeaarde vader onder ons leeft voor zijn gezin. Denkt in alles aan zijn gezin. Zijn zorg blijkt in alles. Van hem mag verwacht worden alles wat nodig is. Hoe groot en rijk wordt het Vaderschap van de God en Vader van de Heere Jezus Christus in het Woord beschreven en hoe blijkt het in de praktijk. Door Jezus Christus mag God de Heere ook als Vader aangesproken worden. Hij heeft het ver-

BRIEVEN AAN OUDERS (16)

"Doch Aäron zweeg stil". Die woorden leest u in Leviticus 10. 't Zijn aangrijpende woorden. Daar liggen bij de tent der samenkomst twee van zijn zonen dood op de grond. Hun namen zijn Nadab en Abihu. Plotseling zijn ze gestorven, door vuur uit de hemel. De toorn van de Heere was ontbrand, en die heeft hen verteerd.

Wat was de oorzaak? Wel – ze hadden vreemd vuur voor het aangezicht van de Heere gebracht. Het woordje "vreemd" houdt in dat het door hen gebrachte offer afweek van wat de Heere voorgeschreven had. Ze verrichtten de dienst in het heiligdom naar eigen goeddunken. Daardoor overtraden zij het tweede gebod van de wet des Heeren. Hier was sprake van eigenwillige godsdienst. Zij maakten uit hoe God gediend moest worden.

Weet u – die kwaal leeft in ons aller hart. Echte bekering kenmerkt zich door de vraag: "Heere, wat wilt Gij dat ik doen zal?" Maar – o wee, als het vlees weer de overhand heeft.

Hoe manifesteert zich die kwaal veel. Dit mag best en dat mag best. Och – vroeger leefde men zo eng, zo benauwd. We denken vandaag een beetje ruimer. We leven in een moderne tijd. Om nu in alles te vragen: "Och, dat ik klaar en onderscheiden zag, hoe 'k mij naar Uw bevelen heb te gedragen", dat is toch te erg. Uiteraard kan ik de dingen gaan noemen. Bij voorbeeld de kerkgang, de kleding, de leefwijze, de boeken, de t.v., de p.c. Zo kan ik doorgaan. Doch

ik vraag alleen maar: denkt u weleens aan Nadab en Abihu? Zij waren nog maar pas tot priester gewijd. Ze mochten de Heere priesterlijk dienen in het heiligdom. Rijke bevoorrecht, en dan nu dit: door hemels vuur gedood, omdat ze niet deden naar wat de Heere geboden had.

Vader Aäron staat daar bij het doodsbed van zijn zonen. Hij heeft de hand op de mond gelegd. Hij kan niet anders dan zwijgen. Hij moet dat vreselijk oordeel toevallen. Zouden zijn gedachten mogelijk teruggegaan zijn naar dat gouden kalf door hem gemaakt? Wat een slecht voorbeeld had Aäron daarmee niet gegeven! Zou zijn zwijgen ook niet te maken hebben gehad met zelfverwijt?

Vaders, moeders, u dient de Heere toch niet naar het goeddunken van eigen hart? U gaat het toch niet uitmaken? U geeft toch niet een slecht voorbeeld voor uw kinderen? 't Zou de ondergang van uw lieve kinderen kunnen betekenen.

Toch wil ik niet zo deze brief eindigen. Voor ogen komt dé Priester naar de orde van Melchizedek. Hoe heeft Hij volkomen gebogen onder de wil van Zijn Vader. Zulk een Hogepriester betaamt u en mij en onze kinderen. Door Hem geen vuur van de hemel dat verteert, maar genade, en door die genade wordt het ook: "'k Doe Uw geboën oprecht en welgezind; Uw liefdedienst heeft mij nog nooit verdrot." Dat nu is een rijk voorbeeld voor onze kinderen.

Ds. P. van Zonneveld

CONTACT!

contact met jongeren in gezin, kerk en school

Het luisteren naar en spreken over Gods woord in het gezin is nodig. Het is een opdracht, die ouders niet mogen verwaarlozen. Toch kan ook deze vorming in zekere zin haar doel missen. Namelijk wanneer het echte, persoonlijke contact met de kinderen ontbreekt. Contact dat ontstaat door luisteren, gevoed wordt door vragen en uitmondt in spreken. Christus leert ons dat uit Lukas 2: 46 en 47: Hij hoorde en Hij ondervroeg. "En allen die Hem hoorden, ontzetten zich over Zijn verstand en antwoorden." (Lukas 2:46,47)

Luisteren

Contact begint met luisteren. De bij-

belse vermaning 'Een ieder zij ras om te horen en traag om te spreken' (Jak. 1:19), geeft hierin duidelijk leiding. Bent u instaat om de spontane verhalen van uw kinderen rustig aan te horen? Om zonder meteen een reactie of waardering te geven, gewoon te luisteren? Een kind waardeert zo'n houding; en wie trouwens niet? Wie echt luistert, hoort veel. En wie vervolgens juist interpreteert, leert veel. Die leert zijn kind kennen.

Vragen

Als uw kind is uitgepraat, stel dan een vraag. Wellicht bent u geneigd om direct zelf het woord te nemen. Dat mag, maar dan wel in de vragende

vorm. Door vragen te stellen over wat u hoort, komt u dieper. Doorvragen is een methode die weinig mensen echt toepassen. Met menig foute interpretatie als gevolg. En dat terwijl doorvragen zoveel oplevert. Juist dan komt u in gesprek. En door te vragen geeft u blijk van uw belangstelling. Er zijn echter grenzen. Betoon ook in het stellen van vragen respect voor uw kind.

Spreken

De kwaliteit van uw spreken wordt bepaald door de kwaliteit van uw luisteren. Wie goed luistert, walst in zijn spreken niet over de gevoelens van het kind heen. Die sluit aan. En aansluiting is de vereiste om iets over te dragen. Om Gods Woord 'in te scherpen'. Aan u de mooie taak om te spreken van Gods daden. Kent u ze? Vanuit de (bijbelse) geschiedenis, maar ook vanuit uw eigen leven? Spreken van Gods goedheid, ondanks uw zonde en afkerigheid. Van zijn geduld, ondanks uw ontrouw en onwilligheid. Want laten we eerlijk zijn: wat wij met onze kinderen mee (gaan) maken – en we kunnen het verzuchten – maakt God dagelijks met ons mee. Als we dat bedenken, kijken we wellicht toch anders tegen de situatie aan.

Leiden

Het besef van ons eigen tekort tegenover de Heere, hoeft ons echter niet te verlammen. 'Hij weet wat maaksel wij zijn, gedachtig zijnde dat wij stof zijn' en 'Barmhartig en genadig is de HEERE, lankmoedig en groot van goedertierenheid'. In de belijdenis van onze zonden is er vergeving voor ons en onze kinderen. Dus ondanks onze zonden, geeft de Heere ons toch de taak om onze kinderen te leren. Om het contact wat we met ze hebben, het hele normale, ongedwongen contact, te gebruiken om hen te leiden. Door luisteren, vragen en spreken. Door het gesprek soms te herleiden naar de Bijbel. Wat zegt God?

Bredere kring

Ook ambtsdragers, jeugdleiders en leerkrachten hebben deze (pastorale) taak. Voor hen geldt wat gezegd is in dezelfde mate. En in de andere omgeving van kerk en school geeft dat ook nieuwe situaties en openingen. Want hoe veilig een thuishaven ook kan zijn, bepaald gedrag en bepaalde openheid vertonen jongeren alleen buitenshuis. Daar hoor je bijvoorbeeld hoe ze over hun ouders denken, wat

voor muziek ze luisteren of welke jongens of meiden er 'in beeld' zijn. In pauzes op de jv, voor de catechisatie en tussen de lessen, levert luisteren veel op. Het vinden van aansluiting wordt zo een stuk makkelijker.

Pastoraal

Zijn we instaat om vanuit gesprekken over de gewone alledaagse dingen, een link te leggen naar Gods Woord? Ook jongeren moeten leren om hiervoor te buigen. Waar we zo Gods Woord indragen in het alledaagse leven, geven we betekenis aan het woord 'pastoraat', wat nog altijd 'zielszorg' betekent. En dat is niet alleen behouden aan ambtsdragers. Die roeping ligt er voor iedere volwassene in de omgang met jongeren.

LCJ JEUGDAPPEL +16 - 18 OKTOBER 2003 – EEN LEESBARE BRIEF

De opening van het Jeugdappèl werd gedaan door de voorzitter van het LCJ, Kees van Vianen. Hij begon met het uitspreiden van de RD-bijlage's op de grond, waarin het in week 42 ging over de media, mobieltjes, tijdschriften enz.. "Dit is nu de wereld waarin wij leven", zo zei hij en las enkele citaten over verschillende onderwerpen voor, zowel over de jeugd als over maatschappelijke dingen.

Hij deed dit als voorbeeld zoals éénmaal de grote Koning de brieven van óns zal neerleggen voor Zijn witte troon. En zijn wij dan een leesbare brief geweest? Hebben wij naar Zijn stem gehoord?

Ds. P.D.J. Buijs begon zijn inleiding met een voorbeeld: "Stel je krijgt post in de brievenbus en het is aan jou geadresseerd, dus heel persoonlijk. Niemand weet wat er in zit dan alleen de afzender. Als je wilt weten wat er in de envelop zit, zul je het wel open moeten maken. Je bent toch heel nieuwsgierig wat erin zit?" Zo doet de Heere nou ook, Hij biedt je zoveel aan en als je dat dan open maakt, ontdek je wat er in zit.

Dan ontdek je hoe barmhartig de Heere is, hoe Hij Zijn hart laat spreken in de Bijbel. Het is Hem er om te doen om zondaren te redden van het eeuwig verderf. Leg je oor biddend te luisteren bij het Evangelie. Dan hóór je het kloppend hart van God vol ontferming....

De inleiding ging over de kern van het Evangelie die hij behandelde aan de

Tijd

Evenzeer als voor de huisgodsdienst, vraagt in-gesprek-zijn met jongeren tijd. Hebt u die tijd ervoor over? Of is de krant, de voetbalwedstrijd op tv, de laptop of het huishouden toch belangrijker? Wat leert ons de houding van onze Heere Jezus Christus veel! Hij hield Zijn leven(stijd) niet voor Zichzelf. Hij deelde het uit. Omdat Hij innerlijk bewogen was over (slacht)schapen zonder herder. Hij gaf Zijn leven voor de schapen.

Graag komen we met u in gesprek over deze zielszorg aan jongeren in de gemeente. Op diverse manieren besteden we het komende seizoen aandacht aan dit onderwerp, zoals ook op onze ALV van D.v. 27 mei 2004.

hand van zes A's 1) Afzender, 2) Adres, 3) Aanzegging 4) Aanbod, 5) Appèl, 6) Afloop. Het appèl waar ds. Buijs mee eindigde: "Heb jij je al overgegeven aan deze Christus?! Het is van levensbelang! We zijn allemaal op reis naar de grote witte troon van God. Ben je al zo'n bedelaar die Het Brood weet te vinden en ook weet hoe het smaakt? Zo'n bedelaar prijst Het ook aan!" Ds. Buijs sprak dit naar aanleiding van de zes aandachtspunten die hij bij dit deelthema betrok.

Na dit eerste deelthema ging ev. Theo Visser lopend door de zaal om gesprekjes te beginnen met jongeren in de zaal, die wel eens in contact zijn geweest met buitenkerkelijken. Kun je misschien uitleggen waar de knelpunten liggen in contacten en het gesprek gaat over het geloof en de kerk? Iemand reageerde: "Als een buitenkerkelijke met mij een gesprek begint over het geloof dan zit ik met m'n handen in het haar. Veel dingen uit de Bijbel zijn voor ons zo vanzelfsprekend, terwijl dat voor die buitenkerkelijke niet zo is. Juist dan is het moeilijk om met zo'n persoon een gesprek te beginnen.

Ev. Visser herkende dat en benadrukte het belang van de relatie, het langer durende contact dat nodig is om mensen te leren kennen en te begrijpen met welke vragen zij bezig zijn. Hij noemde ook een voorbeeld over het aangaan van een gesprek. Toen hij in een supermarkt bij de kassa kwam was er een winkelbediende die

een knots van een kruis om haar nek had hangen. Daarop zei hij: 'O, u bent zeker wel erg gelovig?', 'Wie, ik?' werd er geantwoord. Zo ontstond een heel spontaan gesprek.

Hierna volgde het tweede deelthema: 'Jouw stem doet mee'. Niet alleen de stemmen van predikanten en andere theologen tellen mee, maar ook jouw stem doet mee. Dan hoeft je het niet direct met je stem te doen, maar alleen de houding tegenover je collega's of klasgenoten is al genoeg. Dat je niet meedoet met de wereldse vermaken. Zodat ze van je kunnen lezen, hé dat is toch een ander persoon dan zoals wij zijn. Ben jij al zo'n leesbare brief?!"

Ev. Visser gaf naast voorbeelden ook enkele stellingen aan ons door die tot nadenken stemmen. Bijvoorbeeld: "Je bent zending of zendingsveld."

's Middags was er na de opening de afsluiting van de landelijke actie, een muzikaal intermezzo, een bijdrage van de JV uit Broeksterwoude en daarna het slotappèl over het derde deelthema: 'Gods stem gehoord?' door ds. G. Bouw.

"Misschien zeg je wel waarom staat er een vraagteken achter? Ik hoor toch elke week Zijn stem? Want ik ga iedere zondag naar de kerk (zelfs 2 keer), ik ga naar catechisatie, vereniging en lees elke dag de Bijbel, dan hoor ik toch elke dag de stem van God?" Dit is een 'horen' met je oren. Maar heb je het ook écht verstaan met en in jouw hart? Gehoord door Zijn Geest? Deze twee mogen we nooit los zien van elkaar maar ook niet met elkaar vereenzelvigen. Het Woord zal door de Heilige Geest in en aan ons hart moeten worden toegepast, zodat we de kracht en de waarheid van dat Woord ook persoonlijk in ons hart gaan ervaren. Leesbare brieven van Christus zijn geschreven, niet met inkt, maar door de Geest van de levende God, niet in stenen tafelen, maar in tafelen van het vlees van je hart. Je wordt dan ook persoonlijk door de Heere aangesproken. Er gaat dan kracht van dat Woord uit, het raakt je écht. Gods stem gehoord!..... Dan staat er géén vraagteken meer, maar een uitroepteken, én ook een dubbele punt om van Zijn Woord te getuigen en door te geven. Dán ben je een 'leesbare brief'.

Lid van JV 'Timotheüs'

BEZINNINGSKRING

Chr. Geref. bezinningskring binnen de classis Leeuwarden

D.V. vrijdag 21 november 2003 wordt er een vergadering gehouden in de grote zaal van de Chr. Geref. kerk te Damwoude. Onderwerp: **Standen in**

het geestelijke leven. Inleider: ds. P. Roos. Aanvang 19.45 uur. Gelegenheid voor het stellen van vragen.

Chr. Geref. bezinningskring Veenendaal e.o.

Op D.V. 26 november hoopt het comité opnieuw een bezinningsavond

te beleggen. Op deze avond hoopt ds. J. Brons te spreken over het thema **"De Verbonden"**, dit n.a.v. de geschriften van Prof. J. van der Schuit.

Klazien de Jong, zestien jaar jong is ze hier en samen met haar zussen op de gevoelige plaat. Inmiddels is zij op hoge leeftijd gekomen en krijgt mevrouw Jansen – de Jong goede zorg in zorgcentrum Uitzicht. Wij zoeken voor haar en alle andere bewoners van zorgcentrum Uitzicht een:

Pastoraal medewerker

Zorgcentrum Uitzicht te Vlaardingen is onderdeel van de Stichting Gereformeerde Zorgcentra Zuid-Holland en biedt zorg en huisvesting aan ruim 90 ouderen. Hier verlenen we zorg met hart én hand aan ouderen uit de Gereformeerde Gezindte. Zorg die gefundeerd is op Gods Woord en de Drie Formulieren van Enigheid. Zorg die past bij de belevingswereld van onze bewoners. Zodat zij zich in alle opzichten thuis voelen.

Functie Als pastoraal medewerker biedt u pastorale zorg aan de bewoners van het zorgcentrum. U organiseert bijbelkringen voor diverse doelgroepen, waaronder bewoners met een psychogeriatrische problematiek. Het onderhouden van contacten met het pastoraat van de plaatselijke kerkelijke gemeenten behoort tot uw taken. Tevens participeert u in het multidisciplinair (zorg)overleg. Het betreft een dienstverband van 16 uur per week.

Profiel Wij zoeken een pastoraal medewerker met een warm hart voor ouderen. Iemand die beschikt over een groot inlevingsvermogen en die uitermate sociaal vaardig is in het opbouwen en onderhouden van een vertrouwensrelatie met (psychogeriatrische) bewoners. U staat open voor pastorale vragen van personeel die voortvloeien uit de zorgverlening. Als pastoraal medewerker bent u in het bezit van een HBO-opleiding (cursus godsdienstonderwijs CGO-E). U heeft een aanvullende opleiding op het gebied van psychogeriatric en instellingspastoraat of bent bereid deze te volgen. U bent belijdend lid van de Gereformeerde Gemeenten of van de Christelijke Gereformeerde Kerk.

Heeft u belangstelling? Neem dan contact op met de heer G.Th. Metske, locatiemanager van zorgcentrum Uitzicht (010) 474 17 55 of mevr. J.M. Prins, directeur zorg, (010) 207 58 58. Mailen of schrijven naar de afdeling P&O van de SGZZH kan natuurlijk ook: pz@sgzzh.nl of afdeling P&O, Wormerhoek 14h, 2905 TX Capelle aan den IJssel.

SGZZH Zorg met hart en hand

STICHTING GEREFORMEERDE ZORGCENTRA ZUID-HOLLAND

BOEKBESPREKINGEN

Dr. W. Verboom, Het huwelijk in het licht van de Reformatie, 43 blz. € 4,30, Willem de Zwijgerstichting, Postbus 40082 7504 RB Enschede.

De auteur heeft heel wat gepubliceerd op het gebied van de symboliek en de catechetiek. Hij is bijzonder hoogleraar vanwege de Gereformeerde Bond in de Nederlandse Hervormde kerk in de geschiedenis van het Gereformeerd Protestantisme. In de

nu verschenen brochure wordt eerst kort geschreven over het huwelijk vóór de Reformatie.

Dan volgt het huwelijk in de Reformatie, waarin aan de orde komen de opvattingen van Luther, Calvijn, Bucer, Nederland en het huwelijksformulier.

Dan wordt het huwelijk in de gereformeerde traditie besproken waarin de standpunten van Johannes van der Kemp, Petrus Wittewrongel en Abraham Kuiper aan de orde worden gesteld. Tenslotte wordt er over het

huwelijk vandaag geschreven: enkele kenmerken van onze tijd, reformatische uitgangspunten en pastoraat en catechese rondom het huwelijk. We leven in een hedonistische tijd, een tijd waarin het gaat om het genieten zonder meer. Gezien deze werkelijkheid pleit de auteur voor huwelijks-catechese. In kort bestek wordt veel geboden waar winst mee gedaan kan worden.

10 jaar actief in China Jubileum jaar (1993-2003)

Toch zijn er tot op vandaag grote delen van China, waar het evangelie nog niet is verkondigd.

Onze opdracht is nog niet voltooid. De Heere zal Zijn gemeente vergaderen 'Uit alle natieën en geslachten, volken en talen'.

**Steun de lijdende kerk in China en maak uw jubileumgift over op
Giro 320666**

Info secretariaat: Kerkewijk 158, 3905 JJ Veenendaal

Voor info bel:

0416 - 692 787
of
0341 - 425 712

**Reformatische Vereniging van
Ongewild Kinderloze Echtparen**

Laat ze niet in de kou staan!

Winterhulp Oost-Europa

De armoede in Oost-Europa is groot! Honger en kou bedreigen duizenden arme gezinnen en ouderen in Bulgarije, Moldavië, Oekraïne, Roemenië, Servië en Wit-Rusland. Kom Over En Help geeft winterhulp via de kerken. Deze hulp bestaat uit geld voor verwarming, voedsel, kleding, medicijnen en vaak ook christelijke lectuur.

Help mee! Voor € 10,- vult u de boodschappentas van een arm gezin of oudere in Oost-Europa. Met vijf tassen (€ 50,-) helpt u hen de hele winter door!

Vul de boodschappentas!

Giro 35 35 181

**Stichting
Kom Over En Help**

Postbus 138 • 3860 AC Nijkerk • Tel. (033) 246 32 08
Fax (033) 246 28 07 • info@koeh.nl • www.koeh.nl

Friedensstimme Zorgt voor

- Bijbels
- Christelijke lectuur
- Russische evangelisten en hun gezinnen

**Uw gebed en meeleven
zijn daarbij nodig!**

Ondersteun dit werk
door uw gift op
gironummer 4132334

Meer info?
Bel (0182) 53 85 44.

friedensstimme

Postbus 15, 2800 AA Gouda, www.friedensstimme.nl